

Dumitru Mugurel Vintilă. Absolvent al Conservatorului „G. Enescu” (Iași). În paralel cu activitatea artistică, a studiat științe politice și relații internaționale. Se stabilește în Grecia (1982). Profesor al Conservatorului Național „M. Kalomiris” (Atena, 1983). Membru de onoare al Uniunii Ziariștilor Europeni și membru al Uniunii Ziariștilor din România (1991). Consilier al Ministrului Afacerilor Externe al României (1992), Consilier al Guvernului României (1993-1996) și Deputat (1996-2000). Publică articole și studii în presa italiană, greacă și română. Volume editate: *România și lumea contemporană*” (ediție bilingvă, 1996), *Răzvrătirea* (1999) și *Levantini și coșcari* (ediție în limba greacă, 2012).

Dumitru Mugurel Vintilă, *Dincolo de aparențe*

© 2019 Institutul European, pentru prezenta ediție

INSTITUTUL EUROPEAN

Iași, str. Grigore Ghica Vodă nr. 13, cod 700469, O P 6, CP 1309
euroedit@hotmail.com; www.euroinst.ro

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
VINTILĂ, DUMITRU M.

Dincolo de aparențe / Dumitru Mugurel Vintilă. - Iași:
Institutul European, 2019
ISBN 978-606-24-0247-1
316

Reproducerea (parțială sau totală) a prezentei cărți, fără acordul Editurii, constituie infracțiune și se pedepsește în conformitate cu Legea nr. 8/1996.

PRINTED IN ROMANIA

Dumitru Mugurel Vintilă

DINCOLO DE APARENȚE

INSTITUTUL EUROPEAN
2019

CUPRINS

RAȚIONAMENT / 9
INTRODUCERE / 11
ÎNTRE ADEVĂR ȘI IGNORANȚĂ / 19
VIAȚA ÎN ORAȘE / 57
TROTUARUL / 73
EDUCAȚIE, ÎNVĂȚĂMÂNT / 77
POPOARE „BINECUVÂNTATE” / 93
ȘI TOTUȘI, PÂNĂ CÂND / 101
DESPRE OAMENI ȘI POPOARE / 111
MAJORITATE, MINORITATE / 121
GRECII ȘI CEILALȚI / 139
SĂRMANA EUROPĂ / 159
ÎNCHEIERE / 163

ÎN TRE ADEVĂR ȘI IGNORANȚĂ

(aprecieri de bun simț)

„În multe privințe nu e bine spusă vorba:
Cunoaște-te pe tine însuși; ar fi mai de folos
să se spună Cunoaște-i pe ceilalți”.
Menander Thras, la Stobacus*

În ultimele decenii, am auzit de multe ori în România, remarcă: „ei, Grecia este cu o sută de ani înaintea noastră”, ceea ce ar presupune că România este cu o sută de ani în urma Greciei. În timp se românii se minimalizează, grecii se supraestimează.

Este oare așa? Neînțelegerea poate fi lămurită doar aplicând metoda comparației.

Asemănări

În ceea ce privește vechimea acestor popoare în sud vestul Europei, nu am să declanșez o dispută. Dar, am să atrag atenția că Herodot îi pomenește pe getodaci cu cuvinte de laudă, ceea ce le confirmă acestora cel puțin statutul de popor al Antichității.

* Citatele sunt extrase din lucrarea lui Th. Simenschy, *Un dicționar al înțelepciunii – cugetări antice și moderne*. Editura Junimea, Iași, 1979.

Istoria este un domeniu care se pretează la interpretări. Este și un instrument propagandistic al Regimurilor politice. Datorită interpretărilor, multe aspecte ale Trecutului au devenit controversate. Experiența greacă mi-a confirmat însă ascendentul valoric al arheologiei (al probelor), față de istorie. Din acest motiv, referirile la trecut le fac doar prin prisma mărturiilor.

În continuare, despre prezențele românilor în istoria Balcanilor nu voi insista. Voi aminti doar regatul vlaho-bulgar (1185-1255) întemeiat în urma răscoalei lui Petru și Assan împotriva Imperiului Bizantin condus de împăratul de origine greacă, Isaac Anghelos. Despre rolul românilor în formarea celui de-al doilea regat bulgar (vlaho-bulgaro-coman) condus de o dinastie de origine vlahă, în afară de istoricii români G. Brătianu¹, N. Bănescu² (care confirmă și consacră concluziile lui K. R. Von Hofler³) și C. Gane⁴, avem mărturia

¹ G Brătianu, *Vicina I Contribution a l'histoire de la domination byzantine et du commerce génois en Dobrougea*, *Buletin de la section historique de l'Academie Roumaine* x, 1923, p. 136; *Recherches sur Vicina et Cetatea Albă* (1935), p. 93.

² N. Bănescu, *Une problème d'histoire medievale: création et caractère du Second Empire Bulgare*, *Revue des Etudes Byzantines*, Tom IV 1947, pp. 84-93, Institut Français d'études Byzantines – Bucarest.

³ K. R. von Höfter, *Die Walachen als Begründer des Zweiten Bulgarischen Reiches des Assenides in Sitzungsber der Phil. hist. Klasse der K. Akad. Der Wissenschaften*, 95 B d, 1879, pp. 229-245.

⁴ C. Gane, *Trecute vieți de doamne și domnițe*, București, Editura Humanitas, anul 2014.

istoricului grec Nicetas Choniates⁵, autoritate ce nu poate fi contestată și acuzată de exagerări naționaliste. El se referă la vlahii care s-au răscolat primii și confirmă că Petru și Assan, conducătorii lor, erau de aceeași etnie (vlahi). De asemenea, ne mai spune că a doua campanie militară a Imperiului Bizantin în acea epocă, era îndreptată împotriva vlahilor. Iar după moartea lui Petru și Assan, regatul vlaho-bulgar a fost preluat de fratele lor mai tânăr, Ioan. Pe bulgari, Choniates îi pomenește împreună cu vlahi.

Abatele Ansbert⁶, care însoțea pe cruciați (1189-1190), îl numește pe Petru împărat „blacorum et maxime partis Bulgarorum dominus”. În sfârșit, A.A. Vasiliev⁷ bazându-se „pe date fiabile”, concludă că „în ultimii cincizeci de ani ai secolului al XII-lea mișcarea de eliberare în Balcani o pornesc și o susțin cu tărie vlahii, strămoșii românilor de azi, în timp ce bulgarii și o parte din comani doar au aderat la aceasta. Implicația vlahilor (românilor) în acele evenimente nu poate fi pusă la îndoială”. Ca și în cazul lui Choniates, nici Vasiliev nu poate fi acuzat de naționalism bulgar sau românesc.

În *Alexiada*, Ana Comnena face și ea referire la vlahi/daci. După căderea Bizanțului și în perioada dominației Imperiului Otoman, istoricul român N. Iorga demonstrează în lucrarea *Bizanț după Bizanț*, rolul

⁵ N. Choniates, *Historia*, Editura Bonn, 1835, pp. 482-489, p. 516, p. 622.

⁶ P. Ansbertus, *Historia de expeditione Friderici Imperatoris*, Prague, 1827, p. 26, pp. 44- 48, p. 54.

⁷ A. A. Vasiliev, *Istoria Imperiului Bizantin*, Tom I (pp. 324-1204), Atena, Editura Bergadi, 1961, pp. 543-546.

românilor în Sud Estul Europei ca moștenitori ai „romanității orientale”. De asemenea, sunt prezentate și relațiile Țărilor Române cu Biserica Greco-ortodoxă orientală și cu Patriarhia Ecumenică de la Constantinopol.

În epoca modernă, Grecia și România se afirmă ca state tinere, granițele lor naționale fiind stabilite definitiv abia în primele decenii ale secolului XX. Ambele s-au format pe o populație eminentamente rurală, în mare parte analfabetă, săracă și neajutorată. În timp ce Vestul Europei cunoscuse Iluminismul și revoluția industrială, în spațiul geografic al acestor țări a predominat feudalismul întârziat până în secolul XX. Și influența Bisericii Greco-Ortodoxe în stat.

În afară de Biserica Rusă care se declară Autocefală la 1589, Patriarhia de la Constantinopol reușește până în secolul al XVIII-lea, să-și subordoneze întreaga Peninsulă Balcanică ortodoxă. Astfel, a extins Bizanțul (nu ca stat, ci ca Biserică), cu tot ceea ce a însemnat pozitiv și negativ pentru evoluția culturală și statală, ca și pentru emanciparea popoarelor din zonă. Pe această realitate se sprijineau grecii naționaliști care visau refacerea Imperiului Bizantin în granițele lui geografice. Patriarhia Ecumenică a făcut tot posibilul să-și mențină controlul măcar asupra bisericilor ortodoxe din țările balcanice. Țările Române au fost, din punct de vedere religios, sub ascultare canonică a Patriarhiei Ecumenice până la sfârșitul secolului al XIX-lea. Se știe că autocefalia Bisericii Ortodoxe Române este recunoscută abia la 1885. Fusese precedată în 1872 de desprinderea de Patriarhia din Constantinopol a Mitropoliei Ungrovalahiei și Mitropoliei

Moldovei. În aceeași ordine de idei, Serbiei îi este recunoscută autocefalia Bisericii în 1879, iar Bulgariei abia în 1945.

Grecia susține până azi dogma conservatoare „Ortodoxia – coloana vertebrală a nației din punct de vedere moral”, ceea ce permite ca Biserica și Statul să se manifeste, în realitate, ca un corp politic. Românii, prin școală și biserică, au menținut legătura cu grupurile etnice românești răspândite în Balcani până după cel de-al Doilea Război Mondial. Acest interes s-a diminuat substanțial în timpul Regimului comunist, care nu voia complicații politico-diplomatice.

După cel de-al Doilea Război Mondial, în România se impune dogma comunist-materialistă cu mutațiile ei morale și istorice, iar Biserica este demonetizată și subordonată Statului. Abia după căderea Regimului Comunist, Biserica Ortodoxa Română se reconsolidează și înlocuiește în conștiința oamenilor *utopia materialistă* cu metafizica religioasă, redevenind astfel parte activă a Statului, responsabilă cu *speranța și milostenia*.

Grecii și românii, ca și alte popoare din Răsăritul Europei, au în realitate, o percepție simplistă despre teologia creștin-ortodoxă. Aceasta se dovedește prin modul în care a degenerat existența lor, îndeplătându-se de valorile creștine. În conștiința populară, Dumnezeu este o transcendență absolută, inaccesibilă, ce depășește facultățile intelectuale. Deși prin rugăciune I se pot adresa și analfabeții, totuși omul nu-L simte aproape. În acest fel, credința a devenit în timp, un permanent armistițiu cu divinitatea, până când fiecare își alege momentul pocăinței. În zilele noastre,

relația cu Biserica este privită ca obligație socială și refugiu pentru retrograzi și patriotarzi. Din acest motiv suntem justificați să caracterizăm ambele societăți înapoiate, conservatoare și dogmatice, cu multe caracteristici tribale și orientale.

Sociologul Dumitru Drăghicescu⁸, în 1907, prezintă influența nefastă a Orientului asupra caracterului românilor: „nepăsarea, lenea fizică și mentală, adică lipsa de inițiativă, resemnarea, lipsa de încredere în sine și mai presus de toate fatalismul, încrederea oarbă în noroc, în soartă”. Uimitor cât de reușit este acest portret și pentru grecul contemporan.

Urbanizarea acestor țări a fost haotică și rapidă, fără a fi susținută de educație. Aceasta fiind de la început precară și dirijată să satisfacă – în principal – idealurile naționaliste. Chiar și elitele cosmopolite, proeuropene nu sunt, nici până azi, lipsite de comportamente și prejudecăți specifice, autohtone.

Istoricul Lucian Boia⁹, comentând pe D. Drăghicescu, îi simplifică demonstrația despre sufletul românilor la formula (valabilă și pentru greci), „Inteligent, dar leneș”, leneș, dar inteligent”. „Chiar dacă lenea nu este de laudă” – afirmă Boia – „nici inteligența superioară nu e la îndemâna oricui.”

Cine ar mai ezita să accepte asemănarea dintre români și greci, poate să consulte lucrarea Academi-

⁸ D. Drăghicescu, *Din psihologia poporului român*, ediția a II-a. Editura Albatros, București 1995. (prima publicație 1907).

⁹ L. Boia, *Istorie și mit în conștiința românească*, Editura Humanitas, 2017.

cianului C. R. Motru, „Sufletul neamului românesc – calități bune și defecte”.

În rest, să le recunoaștem același eroism în războaiele de eliberare și întregire națională, aceeași sete pentru libertate și egalitate. Grecii și românii au aceeași pasiune pentru poezie și cânt; același idealism contemplativ care preferă soluțiile emoționale la probleme reale. Aceste trăsături le-au marcat evoluția culturală și statală din secolul al XIX-lea și până acum, în secolul al XXI-lea.

Grecilor și românilor le place teribil să vorbească despre patrie. Dar, mai ales în ultimele decenii, patriotismul lor se poticnește în fapte. Când este vorba să muncească pentru patrie se codesc, se pierd în dezbateri și în final, lasă pe alții să facă treaba. În lipsa sentimentelor de responsabilitate față de ea și a conștiinței civice, Patria este doar o sursă de câștig pentru un Stat care funcționează ca o Societate cu Răspundere Limitată (SRL). Nici conținutul idealului de solidaritate socială nu mai este clar, deoarece epoca nihilist-materialistă de după cel de al Doilea Război Mondial, l-a demonetizat. Acum, conștiința sacrificiului personal și voința de a face acest sacrificiu pentru binele public, sunt confundate cu mobilizarea în grup și la comandă, ori din rușine față de ceilalți, ori din nevoia de a se spăla de păcate; ori pur și simplu din inerție.

Modul de viață al grecilor și românilor trădează, mai mult ca oricând, lipsa religiozității asumate. În realitate sunt religioși atât timp cât și cei din jur sunt religioși. Și cea mai abominabilă manifestare a fățărniciei rămâne totuși evlavlia/pioșenia naționalist-religiosului de *ochii lumii*.

Grecii, ca și românii sunt animați de un optimism emoțional care, de regulă, le provoacă comportamente decizionale eronate. „Dacă nu ne place realitatea, cu atât mai rău pentru realitate” – gândesc ei. La fel îi caracterizează nevoia de a se victimiza și obiceiul de a transfera responsabilitățile către alții. Sau să dea vina pe alții. Aceasta se datorează faptului că deciziile nu se iau în mod rațional. Raționalizarea faptelor este o acțiune post decizională. Dar nici atunci nu sunt dispuși să-și asume responsabilități. Dacă urmărești cum comentează evenimentele, înțelegi că într-adevăr ei văd și simt pericolul. Însă, în loc să dezbătă modalitățile de a-l evita, se mărginesc doar să calculeze câți morți va provoca; fiecare dorește să-i fie recunoscută corectitudinea calculelor. Dintr-o mândrie prost înțeleasă, ori pur și simplu din lipsă de educație, românii și grecii vor căuta, de fiecare dată, argumente care să le justifice acțiunea anterioară. De regulă, și aceste argumente sunt eronate.

Spirala regresului acestor societăți în epoca modernă este evidentă: optimism emoțional, decizii eronate, percepții eronate și din nou optimism emoțional. Un om rațional – fără să fie sociolog sau psiholog – întrebat de ce aceste popoare nu progresează în raport cu inteligența lor, ar răspunde simplu: „pentru că nu-și bagă mințile în cap”.

În plan politic, ambele popoare au cunoscut amestecul Marilor Puteri în treburile lor interne, atentate, monarhii străine și dictaturi. Emanciparea în state naționale independente a fost agitată, marcată de războaie, exagerări naționaliste și convulsii interne. Încă de la început, starea înapoiată în care se aflau, a

înlesnit devieri autoritariste în comportamentele conducătorilor politice. De altfel, toate Puterile afirmate de-a lungul istoriei au avut același deznodământ. Cele mai înălțătoare idei și cele mai minunate aspirații ale omului, care au declanșat revoluții cu nenumărate sacrificii, au fost surprinzător de repede demonetizate de către cei cărora li s-a încredințat conducerea. Aceleași caracteristici se observă și în cazul democrației contemporane.

Pe aceste devieri repetate s-a afirmat în Grecia *regimul populist* și în România *regimul comunist*.

Ambele forme de guvernământ, care se consideră democrații, au aplicat politici naționaliste de omogenizare etnică. Au adaptat istoria eliminând tot ceea ce nu convenea. Comuniștii, în scopul uniformizării societății, au avansat cu măsuririle și adaptările ideologice la toate materiile cu caracter umanist.

Mai rămâne să descriem – fără suficiente politologice – calitatea actului politic exercitat de aceste regimuri politice. Altfel spus, calitatea *democrației* în Grecia și a *democrației populare* în România. Și să lămurim, în același timp, confuzia în termeni care persistă atunci când se fac referiri la ele. Ca să evit o abordare prețioasă a temei, nu găsesc ceva mai convingător decât următoarea comparație: așa cum unii producători de mezeluri își prezintă produsul neacreditat „salam uscat de TIP unguresc” – ceea ce evident nu înseamnă „salam unguresc” – așa și democrația acestor țări este, în practică, „democrație de tip democratic”. *O formă fără fond* – cum ar spune T. Maiorescu – care se ascunde în spatele procedurilor și funcționează defectuos.

În continuare, voi încerca să opun stereotipurilor de exprimare științifică și politică care protejează democrația de păcatele ei, o imagine cât mai apropiată

de ceea ce simte și percepe omul neavizat despre funcțiile lumii care-l înconjoară.

Se știe că atunci când un popor este transformat în vulg, datorită lipsei de educație va avea atitudini tiranice. În comunism, *democrația vulgului* se cheamă *dictatura proletariatului*. În Grecia populistă, democrația funcționează pe principiul *până la urma nu se înfundă* și suferă datorită *tiraniei majorității mediocre*. Raportul cu cetățeanul, stabilit prin exercitarea actului administrativ, este caracterizat de către *tirania birocrăției* și a vidului legislativ *premeditat*. Priviți pe funcționarii publici greci și veți înțelege imediat. Priviți și pe funcționarii români. Nici o diferență.

Analiști politici susțin că o societate activată de nevoie, după o lungă perioadă de existență pasivă în cadrul unei democrații fără exigențe și naufragiată în demagogie, poate să o înfunde prin deciziile ei afectiv subiective. Este posibil, deoarece în politica reală (cum se observă în Grecia și România) Parlamentul își pierde autoritatea. Executivul are tendințe autoritariste. Justiția este neprotejată de influențele centrelor de interese, la care se adaugă mass-media populistă și procentul tot mai mare de reacții sociale impulsive, chiar huliganice. În același timp, o mare parte a societății manifestă tendințe de autoizolare și de individualism, considerând că partidele politice și cei responsabili nu pot exprima cu succes cerințele și nevoile sale. O astfel de criză politică pune în pericol instituțiile democratice și însăși Democrația.

În aceste condiții, elitele emigrează, cultura degenerază în subcultură, iar educația și învățământul sunt compromise.

În ambele sisteme de guvernare oamenii se manifestă la fel. Unii se opun sistemului. Însă marea majoritate cedează. În regimul comunist, această cedare se cheamă *colaboraționism*. În Grecia populistă se cheamă *toleranță*.

În Grecia și în România, discursul public este sub orice critică. Se adresează unui auditoriu considerat imbecil și ușor manipulabil. Acest auditoriu este vulnerabil la propaganda cu știri false și la produse culturale frivole. Grecii și românii nu au opinii personale. Convingerile lor sunt întemeiate pe zvonuri. Opiniile lor sunt determinate de grupul politic din care fac parte, sau de echipa de fotbal pe care o susțin. Și nu ies din tiparele grupului. Se comportă precum turmele de oi care se conduc după talanga cea mai mare.

În sistemul comunist era explicabil; comportamentul în turmă era impus prin politică de stat și încurajat de *activiști*. Dar iată că și în sistemul populist, pe care grecii insistă să-l considere Democrație, întâlnim comportamentele de turmă. Pentru că sistemul populist recunoaște pluralismul, avem de-a face cu mai multe turme, iar activiștii se cheamă *formatori de opinie*. Tot în sistemul populist mai există o categorie distinctă de indivizi: sunt oportuniștii care așteaptă la cotitură să vadă *din ce direcție bate vântul*, pentru a decide de partea cui să se așeze. Acum, după căderea regimului comunist îi întâlnești și în România, ceea ce asigură oarecum continuitate *parvenitismului politic comunist*.

De multe ori am fost tentat să-l compătinesc pe Ceaușescu. Nu atât pentru modul irațional în care a fost executat, ci pentru faptul că – în comparație cu